

Asia: VN/15285/2021

HE laiksi osatyökykyisten työllistymistä tukevan erityistehtäväyhtiön perustamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

2 §. X Oy:n tehtävät ja toimiala

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että yhtiön tulisi toimia tuloksellisesti, mutta sen ensisijaisena tavoitteena ei olisi tuottaa liikevoittoa. Toimintaa tulisi ehdotuksessa harjoittaa niin, ettei se vääristä kilpailua. Momentissa säädettäisiin myös, että yhtiön tuottamien palveluiden hinnoittelun tulee olla markkinaehtoista. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Esityksen 2 pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että yhtiön tulisi toimia tuloksellisesti, mutta sen ensisijaisena tavoitteena ei olisi tuottaa liikevoittoa. Toimintaa tulisi ehdotuksessa harjoittaa niin, ettei se vääristä kilpailua. Momentissa säädettäisiin myös, että yhtiön tuottamien palveluiden hinnoittelun tulee olla markkinaehtoista.

Lappeenrannan kaupunki katsoo, että erityistehtäväyhtiön tulee olla kilpailukykyinen niin, että sen harjoittama toiminta on tasapainossa vallitsevassa markkinatilanteessa. Koska yhtiö tulee saamaan tukea valtiolta sen ei tule pyrkiä tavoittelemaan liikevoittoa, mutta sen tulee olla elinvoimainen ilman merkittävää markkinatilanteen häirintää. Yhtiön toiminnan seurantaan ja arviointiin tulee panostaa.

On hyvä, että laissa on määritelty osatyökykyisten %-osuus, joka yhtiön tulee vähintään työllistää. Siten myös yhtiön tarjoamien työpaikojen / töiden tulee olla sopivia erilaisille osatyökykyisille henkilöille. Jos valtionavustusta myönnetään perustettavalle yhtiölle, on huolehdittava, että se kykenee täyttämään sille asetetut asiakasmäärät ja muut velvoitteet. Valtiolla tulee olla myös mahdollisuus valtionavustusten takaisinperintään, jos velvoitteita ei ole pystytty täyttämään.

Pykälän 5 momentissa säädetään, että yhtiö tuottaa EU:n valtiontukisääntelyssä tarkoitettuja yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin tarkoitettuja palveluja (SGEI) ja että siihen sovelletaan lakia julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016). Onko teillä tähän lausuttavaa?

Esityksen 2 pykälän 5 momentissa säädetään, että yhtiö tuottaa EU:n valtioneuvoston päätöksessä tarkoitettuja yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin tarkoitettuja palveluja (SGEI) ja että siihen sovelletaan lakia julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016).

SGEI-kriteerit täyttävistä palveluista on Suomessa ja koko Euroopassa hyvin vähän kokemuksia ja siten Lappeenrannan kaupungilla ei ole huomautettavaa esitykseen.

3 §. Yhtiön toiminnan kohdistuminen

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin yhtiöön työllistettävien kohderyhmästä. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Selvityshenkilö ei rajaa kohderyhmää vain osatyökykyisiin vaan kohdentaisi palvelut myös muihin henkilöihin, jotka ovat halukkaita työskentelemään, mutta joiden kohdalla on ilmeistä, ettei se korkean työllistymiskynnyksen vuoksi muutoin onnistu. Toiminnan piiriin tulisivat siten myös vaikeimmassa asemassa olevat työttömät.

Jotta palveluissa pystytään valtakunnallisesti toimimaan yhdenvertaisesti, tulee kohderyhmän määrittelyn olla selkeä. Esityksestä ei selviä, miten määritellään pitkäaikaisesti osatyökykyinen ja kaikkein vaikeimmin työllistytävä. Esityksessä painottuu fyysisen toimintakyvyn puutteet sen sijaan mielenterveyden tai sosiaaliset haasteet työkyvyn alenemisen tai työllistymisen esteinä jäävät kokonaan huomiotta. Jo nyt erityisesti mielenterveyden ja elämänhallinnan haasteet ovat monien monialaisen yhteispalvelun asiakkaiden haasteena. Näiltä osain esitystä tulee täydentää.

Epäselväksi jää, mikä on monialaista yhteispalvelun tulevaisuus ja mikä on esimerkiksi kuntien tulevaisuus velvoitetyöllistettyjen osalta. Sekä monialaista yhteispalvelua tarvitsevilla asiakkuuksissa kuin myös velvoitetyöllistettävissä on monia, joilla on esityksen mukaisia työkyvyn haasteita ja jotka näin ollen lukeutuvat esitetyn yhtiön asiakkaiksi/kohderyhmään. Jotta esitykseen pystyisi ottamaan tarkemmin kantaa, tulisi kuntien järjestämisvastuulla olevien palveluiden ja niiden piirissä olevien asiakkuuksien suhdetta esitetyn yhtiön asiakkuuksiin avata tarkemmin.

Myös asiakasohjusta ja monialaisen yhteispalvelun roolia tulisi täsmentää. Lappeenrannan kaupungin ja Eksoten kokemuksen mukaan sekä osatyökykyisten että pitkään työttömänä olleiden eli suunnitellun yhtiön palvelukseen tulevan asiakasryhmän valinta edellyttää moniammatillista arviointia. Epäselvää on, miten pitkäaikaistyöttömille tarpeellinen monialainen palvelu tullaan järjestämään jatkossa hyvinvointialueen aloittaessa toiminnan ja, miten työttömien palvelupolku järjestetään saumattomaksi hyvinvointialueen- ja TE-palvelujen uudistuksessa. Näiltä osin on vielä vaikea ottaa kantaa kuntien tulevaan rooliin suhteessa suunnitteilla olevaan yhtiöön.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että työ- ja elinkeinotoimisto valitsisi kohderyhmäkriteerit täyttävistä työnhakijoista ne, jotka asetettaisiin ehdolle yhtiön palvelukseen. Yhtiö voisi rekrytoida palvelukseensa ainoastaan tästä ehdolle asetettavista henkilöistä työllistäessään osatyökykyisiä. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Jos Te-palvelut siirtyvät suunnitellusti kuntiin, osatyökykyisten kohderyhmän työllistymistä edistävät palvelut ovat tulevaisuudessa kuntien järjestämisvastuulla. Valmistelussa olevien hyvinvointialueiden rooli tulee selventää ja työllisyyspalveluiden uudistuksessa, johon yhtiöesityskin linkittyy, tulee jatkossakin turvata riittävä yhteistyö ja monialainen palvelu.

Osatyökykyisen osoitus ja arviointi siirtymisestä erityistehtäväyhtiöön tehtäisiin yksinoikeudella TE-toimistossa. Jos työllisyyspalvelut siirtyvät kokonaisuudessaan kuntein järjestämisvastuulle siirtykö vastuu osoituksesta ja arvioinnista kuntiin ja mikä on tulevien hyvinvointialueiden rooli? Muille lakisääteistä työvoimapalvelutehtävää toteuttaville tahoille on annettava oikeus osoittaa asiakas erityistehtäväyhtiön palvelun piiriin. Palveluun osoittamiseen liittyvää arviointitehtävää ei ole tarkoituksenmukaista eriyttää ja monialainen arviointi tulee turvata jatkossakin. Myös tietosuojalainsäädännön tulee tukea monialaista arviointia.

Esityksen mukaan yhtiön asiakasmäärä rajataan. Epäselväksi jää, millä periaatteilla asiakasmäärä rajataan alueellisesti ja, miten alueiden erilaisuus huomioidaan asiakasmäärän jakautumisessa alueellisesti? Kaikkien alueiden asiakkailla tulee olla mahdollista päästä yhtiön toimintaan mukaan. Harvaan asutut alueet tulee huomioida asiakasmäärien alueittaisessa jaossa.

Mikä olisi perustettavalle erityistehtäväyhtiölle sopiva nimi?

.

Ei lausuttavaa

Muita huomioita ja kommentteja esitysluonnoksesta

Onko teillä muuta lausuttavaa?

Lappeenrannan kaupunki kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä laiksi osatyökykyisten työllistymistä tukevan erityistehtäväyhtiön perustamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Osatyökykyisten työllistämällä on merkittäviä taloudellisia ja sosiaalipoliittisia vaikutuksia kuten mahdollisuus hankkia toimeentulo, kokea yhteisöllisyyttä/osallisuus ja välttää syrjäytyminen. Lähtökohtaisesti yhtiön toiminnan päämäärä, saada osatyökykyisiä henkilöitä työmarkkinoille yhteiskuntaan osallistumisen ja yhdenvertaisuuden kannalta, on kannatettava. Osatyökykyisten työllistymistä on pyritty edistämään erilaisilla hankkeilla, mutta edistyminen on ollut hidasta.

Kuntien roolia osatyökykyisten työllistämisen kokonaisuudessa ei ole tunnistettu kaikilta osin esim. velvoitetöylyllistetyt ja monialaista yhteispalvelua tarvitsevat. Selvityshenkilön raportissa, eikä esityksen perusteluissakaan, ole riittävässä määrin otettu kantaa muihin parhaillaan käynnissä

oleviin työvoimapolitiittisiin hankkeisiin kuten pohjoismaisen työvoimapalvelumallin toteuttamiseen tai työvoimapalvelujen siirtoon kuntiin, vaikka suunnitellut muutokset integroituvat välityömarkkinaratkaisuun erityisesti palvelutoiminnan osalta. Työvoimapalveluiden tulevia muutoksia ei ole ennakoitu, eikä erityistehtäväyhtiön roolia suhteessa tuleviin muutoksiin ole arvioitu riittävästi, jotta lakiesitykseen voitaisiin ottaa riittävän yksityiskohtaisesti kantaa.

Esityksestä jää epäselväksi, miten uusi toimija asemoituu nykyiseen ja tulevaan työllisyys- ja sosiaalipalvelujärjestelmään. Esitetty palvelutoiminta olisi myös osittain toimintona päällekkäistä toimintaa esim. kuntouttavan työtoiminnan kanssa, joka olisi siirtymässä hyvinvointialueen tehtäväksi jo hyväksytyssä sote- palvelujen uudistuksessa. Esityksestä ei myöskään käy ilmi, mikä on perustettavan yhtiön suhde jo olemassa oleviin kolmannen sektorin työllisyystoimijoihin. Syntyykö uudesta toimijasta päällekkäistä ja kilpailevaa toimintaa nykyisen kolmannen sektorin kanssa? Kokemuksen perusteella kolmannen sektorin toiminta ja osaamisen hyödyntäminen työllistämässä on myös jatkossa erittäin tärkeää.

Tähänastiset työllistymiseen liittyvät rahoitusmallien uudistukset eivät ole kuntien kannalta toteutuneet kustannusneutraalisti, vaan ovat päinvastoin lisänneet kuntien kuluja. Huolena on, että myös esitetty uudistus vaikuttaa kuntien pitkäaikaistyöttömyydestä aiheutuviin kustannuksiin. Kuntien nykyinen rooli heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistymisessä on merkittävä TYP-lain ja kuntouttavan työtoiminnan myötä. Kunnat ovat myös rahoittaneet merkittävän osan pitkään työttöminä olleiden työmarkkinatuesta. Lisäksi kunnat ovat täydentäneet työ- ja elinkeinopalveluita kohdentamalla palveluita erityisesti heikossa työmarkkina-asemassa oleville asiakasryhmille. Uudistuksella ei tule aiheuttaa päällekkäisiä kustannuksia eikä lisätä kuntien kustannuksia.

Tukien soveltuminen eri tilanteessa olevien osatyökykyisten työllistymiseen tai vaikutukset työkyvyttömyyseläkkeellä olevien etuuksiin on arvioitava ennen lain voimaan tuloa erikseen. Tukien kohdentamisella on haettava vaikuttavuutta ja työeläkkeellä olevien etuuksien suhteuttamisen on oltava kannustavaa, jotta järjestelmään ei synty tahattomia kannustavuusloukkuja. Lakiehdotuksessa oleva valtion korvaama tuottavuushaitta tarkoittanee nykyistä palkkatukea. Säilyykö nykyinen palkkatukimalli tämän rinnalla?

Yhdenvertaisuuden näkökulmasta palveluiden tulee olla kohderyhmälle tasalaatuisia koko valtakunnan tasoalla. Yhtiön on lausunnossa suunniteltu aloittavan toimintansa 2-3 alueella ja laajentavan toimintaansa jatkossa. Osatyökykyisen työssäkäyntialue on usein suppea, koska työmatkat ovat rasittavia ja vievät osan osatyökykyisen voimavaroista. Yhtiöllä tulisi olla mahdollisuus hankkia valtakunnan kattavasti työllisyysmahdollisuuksia koko kohderyhmälle tai vastaavat palvelut tulee järjestää muutoin.

Natunen Sanna

Lappeenrannan kaupunki - lausunto on valmisteltu yhteistyössä Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiirin kanssa